

POLİTİK SÜREÇTE EKSİK ENFORMASYON SORUNU VE MALİ KARARLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KAMU TERCİHİ PERSPEKTİFİ¹

Coşkun Can Aktan

Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ccan.aktan@deu.edu.tr

Dilek Dileyici

Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
dilek.dileyici@deu.edu.tr

Özet

Etkin işleyen bir piyasa için temel şartlardan biri ekonomik aktörlerin piyasa ile ilgili tam enformasyona sahip olmasıdır. Oysa gerçekte eksik enformasyonun geçerli olması nedeniyle piyasa etkinlikten uzaklaşmaktadır. Politik süreci ekonomi biliminin araçlarıyla analiz eden Kamu Tercihî teorisi, piyasa süreci ile politik süreci karşılaştırmakta ve piyasa sürecindeki yetersizliklere benzer olarak politik süreçte başarısızlıklara yol açan faktörleri ortaya koymaktadır. Bu bağlamda piyasadaki eksik enformasyon sorununa benzer olarak politik süreçte de eksik enformasyon sorunu mevcuttur. Eksik enformasyon siyasal iktidar karşısında seçmen kaynaklı olabileceği gibi, bürokrasi karşısında siyasal iktidar kaynaklı da olabilir. Kamu Tercihî teorisinin politik süreçteki eksik enformasyon sorununa ilişkin ortaya koyduğu “rasyonel seçmen bilgisizliği” kavramı, bu soruna farklı bir bakış açısı getirmektedir.

Seçmenlerin eksik enformasyona sahip olması, devlet bütçesi ve özellikle de vergileme alanındaki kararların alınmasında etkili olmaktadır. Vergileme

---

¹ Coşkun Can Aktan ve Dilek Dileyici.,“Politik Süreçte Eksik Enformasyon Sorunu ve Mali Kararlar Üzerindeki Etkisi: Kamu Tercihî Perspektifi”, 5. Bilgi Yönetim ve Ekonomi Kongresi’nde sunulmuştur. 3-5 Kasım 2006 Kocaeli.

konusundaki eksik enformasyon, mali aldanma sorununu ortaya çıkarmakta ve mali aldanma da, seçmenlerin bu konuda alınan kararların etkilerini tam olarak algılayamamalarına ve bu nedenle seçim sürecinde yanlış tercihlerde bulunmalarına neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Politik süreç, enformasyon sorunları, eksik enformasyon, kamu tercihi

Alan Tanımı: Kamu Tercihi

THE PROBLEM OF INCOMPLETE INFORMATION IN POLITICAL PROCESS AND ITS EFFECT ON FISCAL DECISIONS: A PUBLIC CHOICE PERSPECTIVE

Abstract

Having full information by the economic actors involved in the market is one of the fundamental requirements of perfect competition. However, prevalence of incomplete information makes the efficiency of competitive market problematic. The Public Choice theory analyzing political process with the means of economics compares market process with political process and reveals the factors causing failures in political process in response to the factors causing market failure. In this context, incomplete information exists in political process as it is in market. Voters may have incomplete information against ruling party as ruling party may have incomplete information against bureaucracy. The concept of “rational voter ignorance” conveyed by the Public Choice theory pertaining to incomplete information in political process brings up a different perspective to this problem.

The incomplete information of voters have effects on decision-making process related to public budget and taxation in particular. Incomplete information about taxation creates fiscal illusion problem and in turn this problem causes imperfect perceiving of voters on the effects of decision-making in this subject and make voters have inappropriate preferences in election process, therefore.

Keywords: Imperfect information in politics, informational deficiencies as governmental failure, public choice

JEL Code: D72

1. GİRİŞ

Kamu politikalarına ilişkin kararların alındığı politik süreç, bu süreçte yer alan aktörler arasındaki ilişkilere dayalı olarak işlemektedir. Politik sürecin arz ve talep yönünde yer alan bu aktörler, kamu politikalarına ilişkin kararların alınması ve bu politikaların ekonomik ve mali etkileri konusunda belirleyici olmaktadır.

Politik sürecin işleyişinde özellikle siyasal arz cephesinde yer alan politikacılar ile siyasal talep cephesinde yer alan seçmenler arasındaki ilişkiler ayrı bir önem taşımaktadır. Seçmen tercihlerinin siyasal sürece yansıtılabilmesi için benimsenen oylama yöntemi kadar, bu ilişkiler de etkili olmaktadır. Fakat demokrasi için ideal olan tutarlı toplumsal tercihlere ulaşmaktır. Oysa gerçekte bireysel tercihlerden tutarlı toplumsal tercihlere ulaşma yönünde önemli engeller bulunmaktadır. Bunlardan biri de, tercihte bulunan seçmenlerin kamu politikaları ve bu politikaların muhtemel sonuçları hakkında eksik enformasyona sahip olmasıdır.

Bu çalışma, politik süreçteki eksik enformasyon sorununu seçmenler açısından incelemekte ve bu sorunun mali alanda yol açtığı sonuçları özellikle mali aldanma kavramı bağlamında ele almaktadır.

2. POLİTİK SÜRECİN İŞLEYİŞİ

Politik sürecin işleyişi, bu sürecin iki yönünde yer alan unsurlar arasındaki ilişkilere dayalı olarak gerçekleşmektedir. Siyasal sürecin arz cephesinde yer alan politikacılar (ya da siyasal partiler) ve bürokrasi ile talep cephesinde bulunan seçmenler ve özel çıkar gruplarının gerek kendi aralarındaki gerekse karşılıklı olarak ortaya çıkan ilişkiler, söz konusu sürece yön vermektedir.

Kamu Tercihi teorisinin bakış açısıyla, siyasal süreçte yer alan unsurlar arasındaki ilişkiler karşılıklı çıkarlara dayalı olarak gerçekleşir. Rasyonel davranış, özel çıkar maksimizasyonu ve politik mübadele varsayımlarına dayalı olarak, seçmenler iş başındaki siyasal iktidarın kendi tercihlerine uygun hizmetler sunmasını ve bu hizmetlerden fayda sağlamayı beklerken, siyasal iktidar yeniden seçilebilmeyi amaçlamakta ve seçmenleri bu yönde etkilemeye çalışmaktadır. Oylama sürecinde

seçmen kararlarını etkilemede şüphesiz özel çıkar gruplarının da önemli bir rolü bulunmaktadır. Öte yandan aynı çıkar grupları ile siyasal iktidar arasındaki karşılıklı çıkar ilişkisi, gruplar tarafından rant elde etme ve siyasal iktidar tarafından da parasal destek umma ve seçim sürecinde politik destek sağlama şeklinde kendini gösterebilmektedir.

Politik süreçte siyasal iktidar ile bu iktidarın kararlarını uygulama durumunda olan bürokrasi arasındaki ilişkiler de dikkat çekicidir. Her ne kadar uygulayıcı konumundaki bürokratlar, siyasal iktidarın yönlendirmesine tabi görünseler de, bir yönüyle bürokrasinin siyasal iktidar karşısında bir avantaja sahip olduğu gerçektir: Siyasal iktidara karşı enformasyon üstünlüğü.

Etkin bir demokratik süreç için vatandaşların tam enformasyona sahip olmaları ve bu enformasyonla siyasal sürece katılmaları (siyasal katılım) gerekmektedir. Siyasal süreçteki enformasyonun iki yönü bulunmaktadır: Siyasal talep yani seçmenler ve çıkar grupları açısından enformasyon ve siyasal arz yani siyasal partiler ve bürokrasi açısından enformasyon. Fakat seçmen siyasal sürecin temel unsuru olduğundan enformasyon sorunu daha çok seçmenleri ilgilendirmektedir (Aktan-Dileyici, 2005a:116). Bu çalışma, bürokratlar karşısında politikacıların eksik enformasyona sahip olmasının nedenleri ve sonuçlarını inceleme alanı dışında tutarak, eksik enformasyon sorununu seçmenler bağlamında ele almaktadır.

3. SEÇMEN AÇISINDAN EKSİK ENFORMASYON SORUNU

Demokrasinin vazgeçilmez şartlarından biri, seçmenlerin kamu politikaları ve tercihte bulunacakları alternatifler hakkında tam enformasyona sahip olmasıdır. Bu şart özellikle halkın, seçtiği temsilcileri vasıtasıyla yönetildiği temsili demokrasilerde ayrı bir önem taşımaktadır. Zira, temsilcilerini seçme sürecinde seçmenlerin enformasyon sahibi olması, bilinçli tercih yapma olasılığını artırmaktadır. Bunun yanında seçmenin hükümetlerin uyguladığı kamu politikaları hakkında da enformasyona sahip olması önem taşımaktadır. Çünkü hükümetlerin uygulayacağı kamu politikaları ve muhtemel sonuçları hem seçmenin hayatının hemen her aşamasında etkili olacak, hem de bir sonraki seçimlerde alternatif siyasal partiler arasında tercihlerde bulunmasını kolaylaştıran bir araç haline gelecektir. Eğer seçmenler oy kullanacakları partiler veya kamu politikaları hakkında yeterli enformasyona sahip değillerse, aldıkları kararların beklenmedik sonuçlarıyla karşı karşıya kalacaklar ve bu da demokrasiye olan güvenlerini

sarsacaktır. Aynı zamanda eksik enformasyon, seçmenlerin kamu politikaları üzerinde bir kontrol mekanizması oluşturmalarını da engeller.

Demokrasinin işleyişi için gerekli olan tam enformasyon genel olarak şu tür bilgileri kapsar: Ülkede cereyan eden tüm ekonomik, siyasi ve sosyal olaylar, tarih, egemenlik kavramı ve kullanım şekilleri, bireysel (ekonomik ve siyasal) hak ve özgürlükler, devletin (ekonomik ve siyasal) hak ve yetkileri, politik kurumlar, hükümetin amaçları, siyasal sistemin işleyişi, ekonominin temel kavramları, prensipleri, ekonomi politikaları ve sonuçları, diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkiler, sivil toplumun önemi vb. Kısacası tam enformasyon için bilgi sahibi olunması gereken alanlar ekonomiden siyasete, siyasetten tarihe kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Söz konusu alanlar uzmanlık gerektirirken, toplumdaki herkesin tüm bu konularda ayrı ayrı uzman olması beklenemez (Aktan-Dileyici, 2005a:116).

Temsili demokrasilerde sahip-vekil ilişkisine dayalı olarak gerçekleştirilen yetki devri o ülke yönetimi için o kadar önemlidir ki, seçmenin tam enformasyonu için gerekli olan ve çok çeşitli bilgi alanları konusunda, birkaç sınırlı siyasal katılım yöntemi dışında, temsilcilerin seçmenler yerine yaşamları ile ilgili hemen her konuyu etkileyecek kararlar almasına neden olmaktadır. Dolayısıyla seçmenlerin parti veya adaylar konusundaki genel ve sınırlı bilgisi dahilinde tercihte bulunması söz konusu olmaktadır(Aktan-Dileyici, 2005a:117).

Seçmenlerin demokratik yönden hükümet politikaları üzerinde bir kontrolünün olması için hangi konular hakkında enformasyon sahibi olmaları gerekir? Michigan Üniversitesi Araştırma Merkezi tarafından yapılan “Amerikan Seçmeni” (The American Voter) başlıklı çalışmada, belirli bir sorun üzerinde etkili olabilmesi için seçmenlerin üç temel enformasyona sahip olması gerektiği savunulmuştur: a) Seçmenler söz konusu sorunun varlığının farkında olmalıdırlar. b) Söz konusu sorun hakkında bir kişisel görüşe sahip olmalıdırlar. c) Seçimde yer alacak olan adayların sorun hakkındaki görüşlerini bilmelidirler. Fakat bu şartlar, seçmenlerin kamu politikası üzerinde kontrolünün olabilmesi için yeterli değildir. Söz konusu sorunların ve adayların sorunlarla ilgili görüşlerinin farkına varmanın yanında, seçmenlerin, amaçlarına hizmet etmesi muhtemel olan alternatif politika önerileri hakkında da önemli bir kaniya sahip olmaları gerekir (Somin, 2004:3). Bu konuda bir kaniya varabilmek için de kamu politikaları hakkında yeterli enformasyon edinebilmelidirler.

3.1. Seçmenin Enformasyon Kaynakları

Politik süreçte seçmenlerin enformasyon elde edebilecekleri çeşitli kaynaklar bulunmaktadır. Anthony Downs'a göre siyasal süreçte seçmen için enformasyonu gerektiren iki tür politik karar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, seçmenin hangi partiye oy vereceği, ikincisi de hükümet politikalarının oluşumu üzerinde doğrudan etkiyi sahip olan politikalar konusunda karar vermesidir. Yani hükümet politikalarını etkileyecek şekilde nasıl lobicilik yapılacak? Seçmenin hangi partiye oy vereceğini belirleyebilmesi için, toplumda serbest enformasyon akışının olduğunu ve bu enformasyonun tüm vatandaşlara sürekli olarak yayıldığını kabul etmek gerekir. Örneğin; seçmenlerin işleriyle ilgili başkalarıyla konuşurken, arkadaşlarıyla havadan sudan konuşurken, bir berber dükkanında sırasını beklerken okuduğu gazeteden veya çalışırken dinlediği radyodan belirli bir çaba harcamaksızın temin ettiği enformasyon, serbest enformasyon kaynaklarıdır (Downs, 1957:146). Downs'un işaret ettiği ikinci tür politik karar ise seçmenin daha ziyade bireysel olarak veya bir grup olarak (bir çıkar grubu şeklinde) belirli bir çaba harcayarak enformasyon temin etmesini gerektirir (Aktan-Dileyici, 2005a:118).

Seçmenin tercihte bulunacağı aday veya siyasal parti konusunda bilgilенmesinde bir başka kaynak; söz konusu aday veya siyasal partinin kendisidir. Aday veya siyasal parti kamuoyunu kitle iletişim araçları ve propaganda gibi araçları kullanarak kamuoyunu etkilemeye çalışır. Yazılı ve görsel basın, adayların veya siyasal partilerin herhangi bir talebi olmaksızın da, seçmenleri söz konusu aday veya partiler konusunda bilgilendirebilir. Yani, yukarıda da belirtildiği gibi, kitle iletişim araçları adaylar veya siyasal partiler hakkındaki bilgilerin seçmenlere iletilmesi görevini üstlenir. Kitle iletişim araçları, seçmenlerin kendi çabalarıyla olduğu gibi, herhangi bir özel çaba harcamaksızın da enformasyon temin edebileceği bir kaynak oluşturabilir. Partilerin seçmenlere bilgi aktarmasının ikinci boyutu ise bir partinin diğer partilerin görüşleri ve adayları hakkındaki eleştirilerini iletmesidir. Bu yolla siyasal partiler seçmenlerin karşılaştırma yapacakları temelin, kendi amaçlarına uygun olarak biçimlenmesini sağlamaya çalışırlar (Aleskerov-Ersel-Sabuncu, 1999:123).

Görüldüğü gibi, seçmenlerin enformasyon edinme kaynakları iki yönlüdür. Seçmenler bazı kaynaklardan herhangi bir çaba ve maliyete katlanmaksızın enformasyon elde edebilmektedir. Bunlar, Downs'un deyimiyle "serbest"

enformasyon kaynakları veya “özet ve kolay” informasyon kaynakları (information shortcuts) olarak tanımlanabilir. Bazı alanlarda informasyon edinme ise güç ve maliyetlidir. Özellikle kamu politikaları konusunda edinilmesi gereken informasyonlar bu türdendir.

3.2. Rasyonel Seçmen Bilgisizliği

Seçmenlerin siyasal karar alma sürecindeki politik meseleler hakkında informasyon elde etme konusunda her zaman istekli olmadıkları genelde kabul edilmektedir. Seçmenlerin bu konudaki isteksizlikleri bazı faktörlere bağlıdır. Bu faktörler “rasyonel seçmen bilgisizliği” kavramı bağlamında açıklanabilir.

Seçmenler açısından “rasyonel bilgisizlik” kavramını politika bilimine kazandıran Anthony Downs’tur. Downs(1957)’a göre; seçmenler, seçime katılan adaylar konusunda yeterli informasyona sahip değildirler. Kullandıkları oyların seçim sonucunu etkilemediğini bildiklerinden, informasyon toplama konusunda da isteksizdirler. Ayrıca informasyon toplama maliyetinin yüksek olması da, bu isteksizlikte etkili olmaktadır. Özellikle düşük gelirli seçmenlerin bu maliyetlerin yüksekliği nedeniyle oy kullanmaktan daha fazla kaçınması muhtemeldir.

Seçmenin kendi oyunun seçim sonucu üzerinde etkili olmadığı düşüncesine sahip olması, politika bilimde “siyasal etkinlik duygusu²” kavramıyla açıklanmaktadır. Buna göre siyasal etkinlik duygusu düşük olan seçmenler, hem informasyon toplama zahmetine katlanmayacaklar hem de muhtemelen oylama sürecine katılmayacaklardır. Dolayısıyla seçmenin oylama sonucunu değiştiremeyeceğini düşünmesi, hem eksik informasyona sahip olmasına hem de oy kullanmak suretiyle siyasal katılımında bulunmamasına neden olabilir.

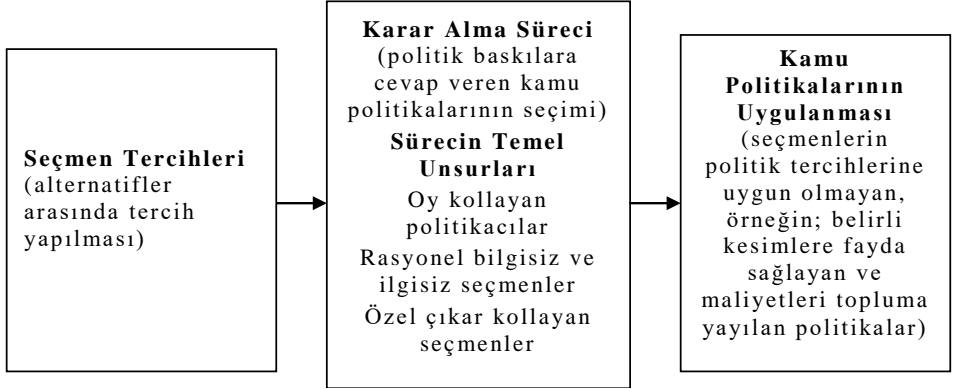
Downs’un işaret ettiği bir başka nokta, informasyon toplama faaliyetinin seçmen açısından bir maliyet unsuru olmasıdır. Seçmenin tercihte bulunacağı alternatifler hakkında yeterli informasyona sahip olması birtakım maliyetlere katlanmasını gerektirir. Bu maliyetleri parasal maliyetler ve zaman maliyeti şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Şüphesiz seçmenin informasyon toplama konusuna, belirli bir zaman ve çaba harcaması gerekecektir. Bu çaba aynı zamanda maddi bir külfeti de beraberinde getirecektir.

---

² Siyasal etkinlik duygusu kavramıyla ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz.: Münici Kapani, Politika Bilimine Giriş, 15. Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2003, s. 132-133.

Görüldüğü gibi, Downs'un üzerinde durduğu düşük siyasal etkinlik ve enformasyon toplama maliyetinin yüksekliği seçmenin enformasyon sahibi olmasında birer engeldir. Fakat seçmen içinde bulunduğu şartlar nedeniyle değil, rasyonel davranışının bir sonucu olarak bilgisiz kalmaktadır.

Şekil 1: Rasyonel Seçmen Bilgisizliğinde Politik Sürecin İşleyişi

Kaynak: Boettke-Coyne-Leeson, 2005:4.

Seçmenler, rasyonel ilgisiz, rasyonel bilgisiz ve özel çıkar kollayan (ve bu amaçla özel çıkar gruplar şeklinde organize olan) seçmenler olarak gruplandırılabilir. Politikacılar ise seçim kampanyaları için destek ve oy kollayan unsurlar olarak görülür. Seçmenler kamu politikalarını talep edenler, politikacılar ise bu politikaları arz edenler konumundadır. Seçmenler ile politikacılar arasındaki ilişkide genel eğilim, oylarını ve birtakım politik destekleri elde etme çabası içindeki politikacıların, kısa dönemde özel çıkar kollayan organize olmuş ve enformasyona sahip seçmenlere fayda sağlayan, uzun dönemde de organize olmamış ve bilgisiz seçmenlere maliyetler yükleyen kamu politikalarını uyguladığı yönündedir (Boettke-Coyne-Leeson, 2005:5) (Bkz.: Şekil 1).

Seçmenler, politik sorunlar hakkında enformasyona sahip olma konusunda genellikle isteksiz olmakla beraber, kendilerine direkt olarak faydası olan kamu politikaları hakkında enformasyon edinme konusunda daha isteklidirler. Örneğin; bir buğday üreticisi, nükleer gücün içerdiği riskleri veya bir bomba uçağını onaylama veya reddetmenin ne anlama geldiği hakkında az bilgili olabilir. Fakat,

aynı üretici tarım sübvansiyonlarında önerilen herhangi bir değişikliğin ne anlama geldiğinin oldukça farkındadır. Benzer bir şekilde, oldukça yaşlı bir kişi sosyal güvenlikle ve sağlık sigortasıyla çok ilgili olabilir, fakat diğer kamu politikalarıyla daha az ilgili olabilir. Bu farklılık, politik etki yapabilecek olan küçük çıkar gruplarının oluşturulmasına imkan verir. Çiftçilerin tarım sübvansiyonlarından elde ettikleri kazançlar, tarım ürünlerinin tüketicileri ve vergi mükellefleri olarak diğer bireyler üzerinde oluşan maliyetlerden oldukça azdır. Çiftçiler, sübvansiyonları destekleme konusunda daha çok bilgili ve bunun maliyetlerini yüklenen kişilerden daha çok isteklidirler. Seçilmeye çalışan bir politikacı da, bu tür tarım politikalarını destekleyen çiftçilerden, söz konusu politikaların maliyetine daha yüksek vergiler yoluyla katlanmak zorunda kalacak olan diğer seçmenlere göre daha çok oy kazanabilir (Buchanan-Flowers, 2001:176).

Aynı konuya Anthony Downs da dikkat çekmiştir. Downs(1957)'a göre; herhangi bir spesifik sorun hakkında en fazla enformasyona sahip olan seçmenler, bu sorundan doğrudan etkilenenlerdir. Örneğin seçmen gelirini etkileyen konularda enformasyona sahip olacaktır.

Seçmen bilgisizliği konusundaki bir başka nokta, seçmenler ile politikacılar arasındaki “asimetrik enformasyon”un varlığıdır. Politikacıların, kamu politikaları ve muhtemel sonuçları hakkında seçmenlerden daha bilgili olmaları muhtemeldir. Bu bilgi asimetrisinde yukarıda belirtilen enformasyon edinme maliyetinin yüksekliği gibi faktörler etkili olmakla birlikte, politikacıların da katkısı olduğu söylenebilir. Zira, seçmenin enformasyon kaynaklarından biri politikacılarıdır. Şayet seçmenlerin diğer enformasyon kaynaklarına ulaşımı konusunda güçlükler varsa, ağırlıklı olarak politikacıların özellikle seçim sürecinde kendilerine sundukları eksik, yanlış ve taraflı enformasyonla yetineceklerdir.

3.3. Seçmenin Eksik Enformasyona Sahip Olmasının Sonuçları

Politik süreçte seçmenlerin eksik enformasyona sahip olmasının demokratik karar alımı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Yeterli enformasyona sahip seçmenlerin yer aldığı bir ülkede, demokrasinin işlerliği artar. Böyle bir durumda seçmenler daha rasyonel tercihlerde bulunurlar ve daha bilinçli oy kullanırlar.

Seçmenin eksik enformasyona sahip olması, demokrasi açısından iki olumsuz etkiye yol açar: İlk olarak, halkın gözünde demokrasinin gerçekliğine olan güveni zedeleyerek, seçmen iradesinin anlamlı bir şekilde yönetime yansımını önler. İkinci olarak, seçmen bilgisizliği, hem politikaların belirli bir elit kesim tarafından

manipülasyonuna, hem de politikacıların seçilebilmek için bilgisiz bir seçmene hoş görünme amacıyla yanlış politikalar uygulamasına açık kapı bıraktığından, seçmenin demokrasiye hizmet eden bir araç olma durumunu tehlikeye sokar (Somin, 2004:2).

Seçmenin eksik enformasyona sahip olmasının en önemli sonucu, politikacılara kamusal faaliyetler konusunda daha rahat karar alma ve hareket etme imkanını sağlamasıdır. Eksik enformasyona sahip olan seçmen, ne politikacıların seçim öncesinde vaadettikleri politikaların sonuçlarını doğru tahmin edebilirler, ne de politik tercihlerini ortaya koyarken mevcut siyasal iktidarın uygulamış olduğu politikaların sonuçlarını değerlendirme ve buna bağlı olarak oy kullanma konusunda etkin olabilirler (Aktan-Dileyici, 2005b:114).

Eksik enformasyon sorunu, seçmenlerin rasyonel olmayan tercihlerde bulunmasına neden olarak bireysel tercihlerden tutarlı toplumsal tercihlere varılmasını önlemektedir. Ayrıca özel çıkar gruplarının ekonomideki kaynakları, eksik enformasyona sahip seçmenleri kendi çıkarlarına uygun tercihlerde bulunması yönünde etkilemek için verimsiz faaliyetlerde kullanabilmelerine imkan tanımaktadır. Bu durum, kaynak tahsisinde etkinliğin azalmasıyla sonuçlanmaktadır (Aktan-Dileyici, 2005b:114).

Seçmenin sahip olduğu enformasyon seviyesi ile politikacıların sahip oldukları politik güç arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bazı ekonometrik analizler, enformasyon düzeyi ile politik güç arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle, seçmenin daha fazla enformasyona sahip olması, bilgi düzeyi yüksek olan seçmenin oylarını kazanmak için politikacılar arasında daha fazla rekabete neden olacak ve aynı zamanda politik gücün yoğunlaşması yerine dağılmasını (power dilution) sağlayacaktır (Mudambi-Navarra-Sobbrio, 1997:178).

3.4. Seçmenin Eksik Enformasyon Sorunu Nasıl Giderilebilir?

Seçmenin eksik enformasyona sahip olması politik süreç açısından önemli bir sorun olmakla birlikte, bu sorunun giderilmesine yönelik çeşitli araştırmalar da yapılmaktadır. Bu araştırmalar daha ziyade enformasyon elde etme maliyetlerinin düşürülmesi, farklı enformasyon kaynaklarından ve bazı politik kurumlardan yararlanılması konusuna odaklanmaktadır.

Bazı siyaset bilimciler vatandaşların enformasyon maliyetlerinin daha düşük olabileceğini savunmaktadırlar. Bu görüşe göre; seçmenler kamu politikaları veya

adaylar konusunda serbest enformasyon kaynaklarından yararlanabilirler. Hükümetin geçmişteki performansını dikkate alabilirler, adayların sahip oldukları ünlerini ve oylama konusunda çıkar grupları tarafından kendilerine yapılan tavsiyelerini değerlendirebilirler veya politik enformasyonu kitle iletişim araçlarından elde edebilirler (Benz-Stutzer, 2004:31-32). Böylece, serbest ve özet enformasyon kaynaklarının kullanımı, enformasyon maliyetlerini azaltan rasyonel bir davranış olarak görülür (Schlöpfer-Schmitt-Roschewitz, 2004:3)³.

Politik kurumlar da seçmen bilgisini çeşitli şekillerde etkiler. Örneğin siyasal partilerin sahip oldukları ideolojik görüş, seçmenlerin bu partilerin politika önerileri hakkında ayrıca enformasyon toplamalarına gerek kalmaksızın, tercihte bulunmalarını kolaylaştırabilir (Benz-Stutzer, 2004:33).

Parti programlarının da seçmenler için gerekli enformasyonu sağlayabildiği savunulmaktadır. Parti programları seçimlerde iki farklı role sahiptir. İlk olarak, partilerin politikalar hakkında görüşlerini ve tercihlerini ifade etmelerini sağlayarak, seçmenler arasında dağılmış olan enformasyonun toplanmasına yardımcı olur. İkinci olarak, partiler tarafından düzenlenen özel toplantılar aracılığıyla seçmenlere enformasyon sağlamasıdır (Martinelli, 2001:147-148). Fakat bu noktada parti programlarının ve propagandaların seçmeni yanıltıcı bir şekilde enformasyon sağlayabileceğini de dikkate almak gerekir. Çünkü partilerin amaçları ile seçmenlerin amaçları arasında farklılıklar vardır. Oy kazanmayı hedefleyen politikacılar seçmenlerine eksik ve yanıltıcı enformasyon sunma eğilimindedirler.

Bazı araştırmacılar da söz konusu politik sistemde yer alan politik kurumların, seçmenlere farklı siyasal katılım imkanları sunduğunu ve bu imkanların seçmenlerin daha fazla enformasyon temin etmesini sağladığını ileri sürmektedirler. Referandum bunlardan biridir. Örneğin; çeşitli Avrupa ülkelerinde Maastricht Anlaşması'nın kabulünde olduğu gibi. Vatandaşların bu anlaşmayı oylama hakkına sahip olduğu ülkelerde (örneğin Danimarka'da), referandumun olmadığı ülkelere göre (Almanya gibi), politikacılar vatandaşlara söz konusu anlaşmaya ilişkin çok daha fazla enformasyon temin emek zorunda kalmışlardır (Benz-Stutzer, 2004:32). Dolayısıyla politik sistem spektrumu içerisinde

---

³ Bu konuda ayrıca Bkz.: Arthur Lupia, "Shortcuts versus Encyclopedias: Information and Voting Behavior in California Insurance Reform Elections", The American Political Science Review, Vol. 88, No. 1, March 1994, pp. 63-76.

doğrudan demokrasiye yaklaşıldıkça siyasal katılım olanaklarının artması seçmenlerin sahip oldukları enformasyon düzeyinin artmasına olanak sağlamaktadır.

Halk girişimi ve referandum yoluyla tek bir sorun üzerinde seçmenlerin karar verme olanağına sahip olması, hükümet, siyasal partiler ve özellikle çıkar grupları gibi enformasyon sunan birimler için imkanlar sağlar. Eğer politikacılar bir referandumu kazanmak istiyorlarsa, belirli bir politikaya niçin karşı oldukları veya niçin bu politikadan yana oldukları hakkında halka bilgi vermek zorundadırlar. Bu durumda siyasal partilerinin ideolojik görüşünü vurgulamaları çoğu kez yeterli olmaz, söz konusu meseleyle ilgili spesifik enformasyon da sunmak durumundadırlar. Doğrudan demokrasilere yaklaşıldıkça arzedilen politik enformasyon, sadece miktar olarak daha fazla olmayacak, aynı zamanda nitelik olarak da farklı olacaktır. Bir referandum kampanyasında, politikacılar, somut bir politika önleminin lehine veya aleyhine olan argümanlarını tekrar tekrar açıklamaya zorlanırlar ve genel seçimlerdeki gibi parti programlarındaki çok farklı konulara odaklanamazlar (Benz-Stutzer, 2004:33-34).

Bunun yanında mali yerelleşme olgusunun da seçmenlerin enformasyon temin etmesini kolaylaştırdığı yönünde görüşler bulunmaktadır. Mali desentralizasyon devletin “halka yakınlığını” sağladığı ve yerel tercihler ile yerel politikalar arasındaki uyumu artırdığı ölçüde, devlet faaliyetleri konusunda seçmenlerin enformasyon edinme imkanını artabilir ve yerel politikaları denetleme konusunda seçmenleri daha iyi bir konuma getirebilir (Rodden, 2003:701).

4. KAMU TERCİHİ PERSPEKTİFİNDEN EKSİK ENFORMASYONUN MALİ KARARLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Politik Süreçte Seçmenlerin Eksik Enformasyona Sahip Olmasının Diğer Kamu Politikalarında Olduğu Gibi, Mali Kararlar Üzerinde De Önemli Etkileri Olduğu Kabul Edilmektedir. Kamu Tercih İktisatçıları Eksik Enformasyonun Bu Yönü Üzerinde Önemli Çalışmalar Yapmışlardır. Eksik Enformasyon Sorununun Kamu Sektörünün Büyüklüğü, Devlet Bütçesi, Kamu Harcamaları Ve Özellikle De Vergilemeye İlişkin Kararlar Ve Politikalar Üzerinde Etkileri Bulunmaktadır.

Kamu Tercih teorisyenlerinin Keynesyen teoriye dayalı iradi ekonomi politikaları konusundaki eleştiri noktalarından biri, ekonomik kararları alma durumunda olan politikacıların ekonomi politikalarının etkileri ve sonuçları hakkında yeterli

bilgiye sahip olduklarının ve buna bağılı olarak konjonktüre uygun politikalar üretebildiklerinin varsayılmıştır. Kamu Tercih iktisatçıları ise karar alıcıların son derece kapsamlı olan ekonomi politikasının araçları, araçlar arasındaki etkileşim ve uygulama sonuçları hakkında eksik enformasyona sahip olduklarını ileri sürerler. Bu duruma bir de, siyasal karar alma sürecinde tercihte bulunan seçmenlerin eksik enformasyon ile tercihte bulunması da eklenince, bu seçmenlerin tercihleri sonucunda ekonomi politikaları konusunda yetkiyi devralan politikacıların, yine eksik enformasyonla verdiği ekonomik kararlar uygulamaya konulur. Buchanan ve Wagner'e göre Keynesyen iktisadi düşüncenin hakim olduğu dönemde, resesyon ve enflasyon döneminde ekonomi politikalarının simetrik olarak uygulamasına yönelik ekonomik alan hakkında yeterli enformasyona sahip olunmakla birlikte, bu politikanın formüle edildiği ve uygulandığı politik alan hakkında çok daha az şey biliniyordu. Bu durumda politikacıların konjonktüre uygun ekonomi politikalarını uygulamak için gerekli bilgiye ve/veya teşvike sahip olmayabileceklerini kabul etmek gerekir (Buchanan-Wagner, 1978:15-16; Aktan-Dileyici-Özen, 2005:163-164).

Seçmenlerin de devletin mali faaliyetleri hakkında yeterli enformasyona sahip olmadığı bilinmektedir. Ayrıca devlet bütçesi, hükümet programlarının gerçek maliyetlerini gizleme eğilimindedir. Bu iki faktörün sonucu olarak, seçmenler alternatif politik tercihlerin maliyet ve faydaları konusunda bilgilendirilmemiş olduğundan, bu durum daha büyük bir kamu sektörüne yol açar (Buchanan-Flowers, 2001:176).

Seçmenler açısından mali konularda enformasyon elde etme maliyetini artırarak seçmenin enformasyon edinme isteğini azaltan unsurlardan biri, bütçedir. Mali konulardaki enformasyonun temel kaynağı devlet bütçesidir. Fakat, seçmen üzerinde mali yükler yükleyen birçok politika, bütçede gösterilmez. J. M. Buchanan ve M. R. Flowers, bu durumu devletin uygulamaya koyduğu çevre kalitesini artırmaya yönelik düzenlemelerle örneklendirmişlerdir. Buna göre çevresel kaliteyi artırmaya yönelik kamusal düzenlemeler, tüm toplum üzerinde maliyetlere sebep olur. Bununla birlikte bütçe, sadece bu tür düzenlemelerin idari maliyetlerini gösterir. Eğer bir firma, çevresel düzenlemeleri karşılamaya yönelik olarak ek araç-gereçler satın almak zorunda kalırsa, bu tür donanımlar hükümetin çevreyle ilgili politikasının bir maliyetidir, fakat devlet bütçesinde direkt olarak gösterilmez (Buchanan-Flowers, 2001:177).

Karmaşık ve yanıltıcı bir devlet bütçesi ile mali kaynakların kullanımı konusundaki ölçsüzlükler arasındaki bir bağlantı vardır. Seçmenler mali aldanmayla veya eksik enformasyonla karşı karşıya kalırken, politikacılar kamu sektörünün genişlemesinin seçmenler tarafından algılanan maliyet ve faydalarını çarpıtma eğilimindedirler Buna göre politikacılar kamu programlarının faydalarını aşırı tahmin etmek ve bu programların finansmanı için gerekli mevcut ve konulması muhtemel vergileri de eksik tahmin etmek isteyeceklerdir. Benzer şekilde, özel çıkar grupları ve bu gruplardan oy vb. şekillerde çıkar sağlamaya çalışan politikacılar, toplumda sınırlı bir kesimin çıkarlarına hizmet eden kamu politikalarının hacmini genişleten ve maliyetlerini gizleyen karmaşık bir devlet bütçesinden fayda sağlarlar. Dolayısıyla şeffaf olmayan bir bütçe, politik açıdan caziptir (Lipford, 2001:577).

Politikacılar, devlet faaliyetlerinin gerçek maliyetlerinin seçmenler tarafından düşük algılanmasını sağlamak için birçok araca sahiptirler. Politikacıların kasıtlı olarak kamu politikaları üzerindeki seçmen denetiminin neden olduğu işlem maliyetlerini ve devletin büyüklüğünü artıran politik faaliyeti manipüle ettikleri savunulmaktadır. Politik amaçlara ulaşmayı kolaylaştırmak için işlem maliyetlerini artırma, özellikle devlet bütçesi söz konusu olduğu zaman kolaydır. Vergi artışlarının nedenleri, bütçe açıklarının yanlış tahmini ve bu açıkların etkileri konusunda seçmenlere verilen yanıltıcı bilgiler ve bütçe dışı harcamalar, devletin seçmen/mükellefler açısından algılanan maliyetini düşürmenin araçlarından bazılarıdır. Politikacıların devlet bütçesini daha az şeffaf yapma nedeni, mali aldanmaya veya eksik enformasyona maruz kalan seçmenler için mali konuları izlemenin neden olduğu işlem maliyetlerini artırmaktır (Lipford, 2001:578).

Bürokratların rehberliğinde kamusal politikaları belirleyen politikacılar, halkın tasarladıkları politikalar hakkında tam enformasyona sahip olmamalarından da hareketle yönetme imkanına sahip oldukları mali kaynaklarını hesap verme zorunluluğu hissetmeden harcayabilmektedirler (Aktan-Ağcakaya-Dileyici, 2004:171). Bu nedenle seçmenlerin eksik enformasyona sahip olması kamu sektöründe hesap verme sorumluluğunun sağlanmasında bir engel teşkil edebilir.

Kamu Tercihi literatürü 1970'li yılların başından 1990'li yıllara kadar olan dönemde, ABD'de federal kamu harcamalarındaki hızlı artışın ve federal bütçe açıklarının nedenini, seçmenlerin rasyonel olarak bilgisiz olmasından dolayı özel

çıkar gruplarının kamu harcamalarının artmasına yönelik baskısı ve açık finansmanı cazip bulan kısa vadeli düşünen politikacılarla açıklamıştır. Congleton (1992)⁴; özel çıkar grupları, kamu harcaması ve borç finansmanı arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide seçmenlerin bir kısmının eksik enformasyona sahip olmasının etkilerini incelemiştir. Congleton'a göre eksik enformasyon, özel çıkar gruplarının dolaylı olarak borç finansmanı cazip hale getirecek şekilde mali kararlar üzerinde etkili olmasına izin vermektedir (Sobel, 2001:1).

Bununla birlikte Kamu Tercihi teorisyenlerinin eksik enformasyonun etkileri konusunda üzerinde en çok durdukları nokta, eksik enformasyon sorununun vergileme alanındaki etkisidir.

5. SEÇMEN BİLGİSİZLİĞİNİN BİR SONUCU OLARAK MALİ ALDANMA

Wallace E. Oates (1988)⁵e göre mali aldanma; “seçmenlerin mali tercihlerinde önemli sapmalara neden olabilen temel mali parametrelerin eksik algılanması durumudur” (Sanandaji-Wallace, 2003:3). Burada seçmenlerin tercihlerini belirlemede etkili olan temel mali parametrelerin başında kamusal mal ve hizmetlerin finansmanı için katlandıkları vergi yükü ve bu mal ve hizmetler nedeniyle gerçekleştirilen kamu harcamalarından elde edecekleri fayda gelmektedir. Vatandaşların devletin sunduğu mal ve hizmetlerden ve dolayısıyla kamu harcamalarından elde ettiği fayda ile kamusal mal ve hizmetlerin kendilerine olan maliyetinin (vergi fiyatı) vatandaşlarda tarafından doğru olarak saptanabilmesi için mali aldanmanın olmaması gerekir. Vergi yükünün ve kamu harcamalarının faydasının doğru saptanmaması halinde, demokratik süreçte seçmen tercihlerinde sapmalar ortaya çıkabilir (Dileyici, 2006:173-174).

Mali bilgisizlik mali aldanmaya neden olan faktörlerden birini oluşturmaktadır. Kamusal faaliyetlerin fayda ve maliyetlerinin farklı algılanması sonucunda ortaya çıkan mali aldanma, seçmenlerin eksik mali enformasyona sahip olması nedeniyle ortaya çıkabilir. Bu durumda eksik enformasyondan kaynaklanan mali bilgisizlik söz konusudur. Mali bilgisizlik mali aldanmanın varlığı için gerekli olmakla

---

⁴ Bkz.: Roger D. Congleton, “The Politics of Debt,” *Journal of Public Finance and Public Choice/Economia Delle Scelte Pubbliche* 10, No. 1 (January-April 1992), pp.17-34.

⁵ Oates'in çalışması için Bkz.: Wallace E. Oates, “On the Nature and Measurement of Fiscal Illusion: A Survey”, in: *Taxation and Fiscal Federalism: Essays in Honour of Russell Mathews*, G. Brennan et al., eds., Sydney, Australia: Australian National University Press, 1988, p.65.

birlikte, tek başına yeterli değildir (Buchanan, 1967:125-126; Hansen, 2005:128). Mali aldanma her ne kadar başta vergi ve kamu harcamalarıyla ilgili olmak üzere birçok mali parametrenin farklı algılanmasından kaynaklanmakla birlikte, dar anlamda daha ziyade vergi yükünün seçmen/mükellefler açısından eksik algılanmasını ifade etmektedir.

Mali aldanmayla ilgili Kamu Tercihi yaklaşımında, bireylerin vergi sisteminin karmaşık yapısına ve kamu gelirlerinin çeşitlerine göre değişecek olan vergi yükleriyle ilgili tam enformasyon elde etmelerinin yol açtığı maliyetlere dikkat çekilir (Pommerehne-Schneider, 1978:383). Anthony Downs; mali aldanmayı eksik enformasyon sorununa dayandırmış ve eksik enformasyon halinde açıklanan seçmen tercihlerinin, demokratik politik sistemlerin maksimum etkinlikten daha az etkinlikle çalışmasına neden olduğunu ileri sürmüştür (Downs, 1957:148). Downs ve Buchanan tarafından ele alınan eksik enformasyon sorunu, daha ziyade enformasyon elde etme maliyetinin yüksekliğinden kaynaklanır. Bu nedenle de Kamu Tercihi yaklaşımında vergi mükelleflerinin enformasyon eksikliği daha çok rasyonel bir tercihtir (Dileyici, 2006:178).

Şüphesiz her vergi mali aldanmaya neden olmamaktadır. Vergi sistemlerinde yer alan ve “gizli” olarak nitelendirilen vergiler mali aldanmaya sebep olmaktadır. Vergiler görülebilir olduğu ölçüde mali aldanmaya sebebiyet vermezler. Buna göre görünmezliği daha fazla olan vergiler, harcamalar üzerinden alınanlardır. Harcamalar üzerinden alınan vergilerde, ödenen vergi satın alınan malın fiyatı içerisinde yer aldığı için mükellef ödediği verginin yükünü eksik algılamaktadır⁶.

Mali aldanmanın bir başka nedeni de daha çok seçmenler ile politikacılar arasında asimetrik enformasyon sorunudur. Mali aldanma teorisi içindeki asimetrik enformasyonun çeşitli türleri bulunmaktadır (Empoli, 2002:378): Birinci tür asimetri vatandaşlar ile politikacılar arasındadır. Vatandaşların mali olaylar hakkında sahip oldukları enformasyon politikacılara göre daha azdır. Politikacılar asimetrik enformasyondan avantaj sağlarlar. Çünkü, bu sayede seçmenler gerçekte kendileri için uygun olmayan vergi ve harcama kararlarını tercih etmiş

---

⁶ Vergilerin görünmezliği ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz.: Libor Dušek, “Visibility of taxes and the size of government”, Working Paper, August 7, 2002, <http://home.cerge-ei.cz/ldusek/Papers/vtax.pdf>, pp.1-30; Norman Gemmill, Oliver Morrissey and Abuzer Pinar, “Fiscal Illusion And The Demand For Government Expenditures in the UK”, *European Journal of Political Economy*, Vol.15, 1999, pp.687-704.

olacaklardır. Bir başka asimetri ise seçmenlerin vergilere ilişkin değerlendirmeleri ile kamu harcamalarıyla ilgili değerlendirmelerini etkileyen unsurların farklı algılamasından kaynaklanmaktadır (Dileyici, 2006:178).

Mali aldanma politik açıdan da önemli sonuçlar doğurabilmektedir. Demokratik sistemlerde mali aldanmanın ortaya çıkması, seçmen tercihlerinde sapmalara neden olabilmektedir. Mali konularda eksik enformasyona sahip olan ve çeşitli nedenlerle mali olayları eksik algılayan seçmenler, bu algılama sonucunda seçim sürecindeki kararlarını değiştirebilirler ve hatalı tercihlerde bulunabilirler. Bu durum, seçim sonucunda seçmenlerin aleyhine olan politikaları uygulamayı planlayan siyasal partilerin iktidar olmasıyla sonuçlanabilir. Böyle bir sonucun ortaya çıkması, gerçek seçmen tercihlerinin siyasal sürece yansımaması anlamına gelir ve demokratik yönetim yapısı açısından sakıncalı olabilir (Dileyici, 2006:186).

6. SONUÇ

Politik süreçte seçmenlerin eksik enformasyona sahip olması eğitim düzeyinin düşüklüğü, enformasyon kaynaklarına ulaşmanın zorluğu gibi dışsal faktörlerden kaynaklanabileceği gibi, özellikle enformasyon edinme maliyetinin yüksekliği nedeniyle rasyonel bir davranış da olabilir. Her ne şekilde olursa olsun, seçmenlerin eksik enformasyona sahip olması demokrasinin işlerliği karşısında bir engel oluşturmaktadır.

Bazı siyaset bilimciler, seçmenlerin serbest ve özet enformasyon kaynaklarından yararlanarak enformasyon edinme maliyetlerini azaltabileceklerini, referandum ve halk girişimi gibi politik kurumların varlığı halinde ve parti programları aracılığıyla daha fazla enformasyon temin edebileceklerini savunmakla birlikte, bu unsurların seçmenlerin siyasal partiler ve hükümetlerin uygulayacakları/uyguladıkları kamu politikaları hakkında enformasyon elde etmelerinde yetersiz kalmakta ve politik gücün suiistimal edilme imkanını artırmaktadır. Bu duruma en çok dikkat çekenler, politika bilimini ekonominin araçlarıyla analiz ederek siyaset bilimine de önemli katkılarda bulunan Kamu Tercih iktisatçılarıdır. Bu iktisatçılar siyaset bilimi için farklı bir bakış açısı ortaya koyarak, temsili demokrasinin açmazlarını ele almışlardır. Buna göre, politikacılar ile seçmenler arasındaki enformasyon asimetrisi, temsili demokraside siyasal iktidarların yeniden iktidarı elde etmelerini kolaylaştıran faktörlerden biridir. Özellikle seçmenlerin kısa vadeli düşünerek, seçim öncesindeki oy

kazandıracak kamu politikalarına dayalı tercihlerde bulunmaları, enformasyon edinmede serbest enformasyon kaynaklarının ve parti programlarının yetersizliğini ortaya koymaktadır. Üstelik bu kaynaklar son derece yanıltıcı ve yanlış enformasyonu içerebilirler.

Kamu Tercihi iktisatçıları eksik enformasyon sorununun mali alana yansımaları ele almışlar ve özellikle bu sorununun vergileme konusunda seçmenlerin aldanmasıyla sonuçlanabildiğini ortaya koymuşlardır. Eksik enformasyon, vergi sistemlerinde “gizli” vergilerin payının artmasına neden olabilmekte ve buna bağlı olarak seçmen/mükellefler kamu politikalarının neden olduğu vergi yüklerini olduğundan daha düşük hissederek kamu harcamalarına yönelik taleplerini artırmaktadırlar. Bu durum, hükümetlerin mali alandaki yetkilerinin suiistimaline açık kapı bırakmaktadır. Bu yüzden de Kamu Tercihi iktisatçılarına göre mali aldanma olayı devletin aşırı ölçüde büyümesiyle sonuçlanmaktadır.

KAYNAKLAR

Aktan, Coşkun Can-Serpil Ağcakaya-Dilek Dileyici (2004), “Kamu Maliyesinde Hesap Verme Sorumluluğu ve Mali Saydamlık”, içinde: Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss. 169-184.

Aktan, Coşkun Can-Dilek Dileyici (2005a), “Siyasal Süreçte Enformasyon Sorunları ve Demokrasinin Başarısızlığı”, içinde: Yeni Bir Siyasal Sistem Arayışı- Demokrasi, Poliarşi ve Demarşi, Editör: Coşkun Can Aktan, Çizgi Kitabevi, Konya, ss. 107-175.

Aktan, Coşkun Can-Dilek Dileyici (2005b), “Devletin Niçin Başarısız? Kamu Ekonomisindeki Etkinsizliklerin Kaynakları”, içinde: Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.101-132.

Aktan, Coşkun Can-Dilek Dileyici-Ahmet Özen (2005), “Kamu Ekonomisinin Yönetiminde İki Farklı Ekonomi Politikası Yaklaşımı: İradi ve Takdiri Kararlara Karşı Kurallar”, içinde: Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss. 155-180.

Aleskerov, Fuad-Hasan Ersel-Yavuz Sabuncu (1999), Seçimden Koalisyon-Siyasal Karar Alma, Yapı Kredi Yayınları, Cogito-84, İstanbul.

- Benz, Matthias-Alois Stutzer (2004), “Are Voters Better Informed When They Have A Larger Say in Politics?-Evidence for the European Union and Switzerland”, *Public Choice*, Vol. 119, pp. 31–59.
- Boettke, Peter J.-Christopher J. Coyne-Peter T. Leeson (2005), “Saving Government Failure Theory from Itself: Recasting Political Economy from an Austrian Perspective”, *Working Papers*, October, http://www.be.wvu.edu/div/econ/Seminar%20Series%20Fall%202005_files/PeterB.pdf
- Buchanan, James M. (1967), *Public Finance in Democratic Process*, Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press.
- Buchanan, James M.-Marilyn R. Flowers (2001), “Kamu Tercihi ve Bütçe Büyüklüğü”, Çeviren: Dilek Dileyici, *Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat*, Yıl: 1, Sayı: 4, Ekim-Kasım-Aralık, ss.169-178.
- Buchanan, James M.-Richard E. Wagner (1978), “Democracy and Keynesian Constitutions: Political Biases and Economic Consequences”, in: *The Consequences of Mr Keynes*, James M. Buchanan, Richard E. Wagner and John Burton (Ed.), London: The Institute of Economic Affairs, pp.11-27.
- Dileyici, Dilek (2006), “Vergileme, Algılama ve Mali Aldanma”, içinde: *Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi*, Editörler: C. Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss. 173-188.
- Downs, Anthony (1957), “An Economic Theory of Political Action in a Democracy”, *The Journal of Political Economy*, Volume 65, Issue 2, April, pp. 135-150.
- Dušek, Libor (2002), “Visibility of taxes and the size of government”, *Working Paper*, August 7, <http://home.cerge-ei.cz/ldusek/Papers/vtax.pdf>, pp.1-30.
- Empoli, Domenico Da (2002), “The Theory of Fiscal Illusion in a Constitutional Perspective”, *Public Finance Review*, Vol.30, No.5, September, pp.377-384.
- Gemmell, Norman-Oliver Morrissey-Abuzer Pinar (1999), “Fiscal Illusion And The Demand For Government Expenditures in the UK”, *European Journal of Political Economy*, Vol.15, pp.687-704.
- Hansen-Blom, Jens (2005), “Renter Illusion: Fact or Fiction?”, *Urban Studies*, Vol.42, No.1, January, pp.127-140.

Kapani, Münici (2003), *Politika Bilimine Giriş*, 15. Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

Lipford, Jody W. (2001), “How Transparent Is the U.S. Budget?”, *The Independent Review*, v.V, n.4, Spring, http://www.independent.org/pdf/tir/tir_05_4_lipford.pdf, pp. 575–591.

Lupia, Arthur (1994), “Shortcuts versus Encyclopedias: Information and Voting Behavior in California Insurance Reform Elections”, *The American Political Science Review*, Vol. 88, No. 1, March, pp. 63-76.

Martinelli, César. (2001), “Elections with Privately Informed Parties and Voters”, *Public Choice*, Vol.108, pp.147–167.

Mudambi, Ram-Pietro Navara-Giuseppe Sobbrío (1997), “Voter Information and Power Dilution: Evidence from Sicilian Provincial Elections”, *Public Choice*, Vol. 92, pp. 169–180.

Pommerehne, Werner W.-Friedrich Schneider (1978), “Fiscal Illusion, Political Institutions, and Local Public Spending”, *Kyklos*, Vol.31, Fasc.3, pp.381-408.

Rodden, Jonathan (2003), “Reviving Leviathan: Fiscal Federalism and the Growth of Government”, *International Organization*, Vol. 57, Fall, <http://web.mit.edu/jrodde/www/materials/Leviathan.pdf>, pp.695–729.

Sanandaji, Tino-Björn Wallace (2003), “Fiscal Illusion and Fiscal Obfuscation: An Empirical Study of Tax Perception in Sweden”, http://www.euolibnetwork.net/theme_eng.php?id=6

Schläpfer, Felix-Marcel Schmitt-Anna Roschewitz (2004), “Information Shortcuts and Stated Preferences for Public Goods: A Field Experiment”, October, http://www.unizh.ch/uwinst/homepages/Preferences_Information.pdf.

Sobel, Russell S. (2001), “The Budget Surplus: A Public Choice Explanation”, West Virginia University, College of Business and Economics, Working Papers, November 19, http://www.be.wvu.edu/div/econ/work/pdf_files/01-05.pdf.

Somin, Ilya (2004), “When Ignorance Isn’t Bliss How Political Ignorance Threatens Democracy”, *CATO Institute, Policy Analysis*, No. 525, September 22.